

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

NGUYỄN THỊ THƠ

**QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ- VĂN HÓA
PHƯỜNG HOÀNG TP. CHÍ LINH, TỈNH HẢI DƯƠNG**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ QUẢN LÝ VĂN HÓA
Khóa 10 (2018 – 2020)**

Hà Nội, 2022

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

***Người hướng dẫn khoa học:* PGS.TS Dương Văn Sáu**

Phản biện 1: PGS.TS Nguyễn Thị Huệ

Phản biện 2: PGS.TS Trần Đức Ngôn

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSPT Nghệ thuật Trung ương
Vào ngày 21 tháng 01 năm 2022

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSPT Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

Chí Linh là mảnh đất "linh thiêng đến tột cùng của đất trời", Chí Linh, chính là nơi di dưỡng tinh thần của nhiều danh nhân, hiền sĩ, anh hùng dân tộc như Hưng Đạo Đại Vương Trần Quốc Tuấn, Văn Trinh công Chu Văn An, anh hùng dân tộc - Danh nhân văn hóa thế giới Úc Trai Nguyễn Trãi, Nữ tiến sĩ Nguyễn Thị Duê... Chí Linh có bề dày văn hóa với những dấu son lịch sử hào hùng trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước. Chí Linh là nơi đất hẹn trở về của biết bao kẻ sĩ, đã gắn bó với tên tuổi nhiều bậc danh nhân đất Việt. Song có lẽ người gắn bó trọn vẹn và nghĩa tình hơn cả chính là Chu Văn An. Sau khi từ quan tại cửa Huyền Vũ thầy Chu đã về núi Phụng Hoàng - Chí Linh ở ẩn, mở lớp dạy học và sống những tháng ngày thanh đạm trong khoảng 10 năm cuối đời. Và trái tim người thầy vĩ đại đã ngừng đập tại non thiêng Phụng Hoàng. Nơi Chu Văn An ẩn cư lúc sinh thời được nhân dân lập đền thờ "Phụng Sơn linh từ". Đến thời Hậu Lê khu di tích được các sử gia xếp vào hàng danh lam cổ tích "Chí Linh bát cổ", đại diện một trong 8 loại hình kiến trúc cổ từng được ca ngợi trong sử sách.

Gắn với di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng là các giá trị văn hóa và cảnh quan thiên nhiên kỳ thú, là kho tàng di sản văn hóa phi vật thể phong phú, chứa đựng trong đó là dấu ấn Đạo học, là Đức nghiệp lớn lao của Văn Trinh công - Chu Văn An; là tình cảm, sự đúc kết tâm trí của bao lớp người từ lao động bình dân đến hệ tư tưởng tri thức cao siêu được biểu hiện qua các lễ hội truyền thống là Lễ hội Về nguồn, Lễ hội Khai bút đầu xuân. Các nét đẹp văn hóa như: Tục xin chữ Sơn đồ, Tục xin khước chữ Thánh hiền, hoạt động vinh danh hiền tài của cả nước. Đến đây, du khách thập phương còn được sử dụng các sản phẩm du lịch như: tham dự các nghi lễ trang nghiêm, thưởng thức trà thảo dược Phụng Hoàng trong không gian tâm linh thanh trong và thoát tục...

Nghị quyết Đại hội Đại biểu Đảng bộ thành phố Chí Linh lần thứ XXIII ngày 05-07/07/2020 đã chỉ đạo xây dựng thành phố Chí Linh là thành phố thông minh và tập trung mũi nhọn phát triển du lịch văn hóa, du lịch tâm linh và du lịch sinh thái trong đó Khu di tích Phụng Hoàng là một trong những trọng điểm trên địa bàn thành phố Chí Linh; nên vấn đề quản lý khu di tích Phụng Hoàng có vai trò đặc biệt quan trọng. Thông qua công tác nghiên cứu hệ thống văn hóa vật thể và phi vật thể, bảo tồn cảnh quan thiên nhiên phát huy các giá trị văn hóa một cách hợp lý, đảm bảo sự phát triển đồng bộ phục vụ mục tiêu phát triển kinh tế xã hội bền vững, nghiên cứu bảo tồn làm phong phú thêm các giá trị của khu di tích, giáo dục truyền thống yêu nước, lòng tự hào dân tộc cho thế hệ trẻ, thể hiện đạo lý uống nước nhớ nguồn, tôn sư trọng đạo. Đó là nhiệm vụ của những người làm công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa trên địa bàn thành phố Chí Linh, hoàn thành chủ trương chỉ đạo mà Đảng bộ thành phố giao phó.

Là một cán bộ nhiều năm tham gia nghiên cứu và công tác quản lý di sản văn hóa của khu di tích Phụng Hoàng trên mảnh đất Chí Linh, tôi thấy trên thực tế trong công tác quản lý tại khu di tích còn nhiều vấn đề cần được rà soát, đánh giá cụ thể, khách quan để đưa ra các giải pháp khắc phục để góp phần bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa gắn với phát triển du lịch Chí Linh nên tôi chọn đề tài "***Quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng thành phố Chí Linh, tỉnh Hải Dương***" làm đề tài nghiên cứu cho luận văn khoa học của mình.

Chương 1
NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ QUẢN LÝ DI TÍCH VÀ TỔNG QUAN
VỀ DI TÍCH LỊCH SỬ- VĂN HÓA PHƯƠNG HOÀNG

1.1. Những vấn đề chung về quản lý di tích

1.1.1. Một số khái niệm liên quan

**Khái niệm di sản văn hóa*

“Di sản văn hóa (DSVH) Việt Nam là tài sản quý giá của cộng đồng các dân tộc ở Việt Nam và là một bộ phận của DSVH nhân loại, có vai trò lớn trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước của nhân dân ta” [29, tr.5]. Đặc biệt, Di sản văn hóa dù tồn tại ở dạng văn hóa vật thể hay văn hóa phi vật thể đều có giá trị tinh thần.

** Khái niệm di tích lịch sử - văn hóa*

Di tích lịch sử - văn hóa là hiện vật và hình thái chứa đựng cả giá trị văn hóa vật thể và giá trị văn hóa phi vật thể. Thông qua đó giúp thế hệ sau hiểu được cội nguồn dân tộc, tinh thần dân tộc, quá trình phát triển văn hóa dân tộc. Từ đó họ ý thức sâu sắc hơn về truyền thống văn hóa và phát huy các giá trị văn hóa trong quá trình hội nhập, xây dựng đất nước đậm đà bản sắc dân tộc.

**Di tích quốc gia:*

Điều 29 Luật DSVH chỉ rõ: căn cứ vào giá trị lịch sử văn hóa và khoa học, DTLS - VH và danh lam thắng cảnh (sau đây được gọi là di tích) được chia thành: 1. Di tích cấp tỉnh là di tích có giá trị tiêu biểu của địa phương; 2. Di tích quốc gia là di tích có giá trị tiêu biểu của quốc gia; 3. Di tích quốc gia đặc biệt là di tích có giá trị đặc biệt tiêu biểu của quốc gia.

**Khái niệm quản lý và quản lý di tích*

Quản lý nhà nước về văn hóa là việc ban hành các văn bản quy phạm pháp luật, thực hiện quản lý hành chính nhà nước trong lĩnh vực văn hóa nhằm kế thừa và phát huy các giá trị văn hóa, thúc đẩy nền kinh tế phát triển, nâng cao đời sống tinh thần của cộng đồng. Quản lý nhà nước tốt sẽ giúp cộng đồng tái thiết, sáng tạo văn hóa, tạo nên nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Như vậy quản lý văn hóa vừa là khoa học vừa là nghệ thuật.

Quản lý di tích lịch sử - văn hóa là một hoạt động nằm trong công tác quản lý di sản văn hóa. Vì vậy có thể hiểu quản lý di tích lịch sử - văn hóa là sự định hướng, tạo điều kiện của tổ chức điều hành việc bảo vệ, gìn giữ các DTLS -VH, làm cho giá trị của di tích phát huy theo chiều hướng tích cực, góp phần vào việc phát triển kinh tế, văn hóa - xã hội của địa phương có di tích nói riêng và cả nước nói chung.

1.1.2. Nội dung quản lý di tích lịch sử - văn hóa

Nội dung Quản lý nhà nước về DSVH được đề cập trong điều 54 Luật DSVH do Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam ban hành năm 2001, sửa đổi, bổ sung một số điều năm 2009. Nội

dung Quản lý Nhà nước về DSVH bao gồm 8 nội dung: Xây dựng và chỉ đạo thực hiện chiến lược quy hoạch, chính sách cho sự nghiệp bảo vệ và phát huy giá trị DSVH; Ban hành và thực hiện các văn bản quy phạm pháp luật về DSVH; Tổ chức chỉ đạo các hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị DTLS-VH, tuyên truyền, phổ biến giáo dục pháp luật về DSVH; Tổ chức, quản lý hoạt động nghiên cứu khoa học, đào tạo bồi dưỡng đội ngũ cán bộ chuyên môn về DSVH; Huy động quản lý, sử dụng các nguồn lực để bảo vệ và phát huy giá trị DSVH; Tổ chức chỉ đạo, khen thưởng trong việc bảo vệ và phát huy giá trị; Tổ chức và quản lý hợp tác quốc tế về bảo vệ và phát huy giá trị DSVH; Thanh tra, kiểm tra việc chấp hành pháp luật, giải quyết khiếu nại, tố cáo và xử lý vi phạm pháp luật về DSVH.

Căn cứ vào nội dung quản lý Nhà nước về di sản văn hóa và tình hình quản lý thực tế của di tích Phượng Hoàng, tác giả luận văn xin đưa ra các nội dung trong công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng như sau: Triển khai thực thi các văn bản quản lý; Công tác bảo tồn trùng tu, tôn tạo di tích; Quản lý cổ vật, di vật tại di tích; Phát triển nguồn nhân lực; Xây dựng cơ sở vật chất kỹ thuật, sản phẩm dịch vụ gắn với phát triển du lịch; Quản lý tài chính; Công tác bảo vệ di tích, đảm bảo an ninh trật tự, vệ sinh môi trường; Công tác thanh tra kiểm tra và thi đua khen thưởng.

1.1.3. Các văn bản pháp lý về quản lý di tích lịch sử - văn hóa

Trong thời kỳ đổi mới và hội nhập, để bảo vệ DSVH toàn diện, đầy đủ, phù hợp với thông lệ quốc tế, đáp ứng yêu cầu của thời kỳ mới. Nghị quyết Trung ương 5, khóa VIII về việc “xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc”. Ngày 22/7/2001, Chủ tịch nước CHXH chủ nghĩa Việt Nam đã ký lệnh số 09/L-CTN công bố Luật DSVH được kỳ họp Quốc hội thứ IX thông qua ngày 29/6/2001, Luật có hiệu lực từ ngày 01/01/2002. Với việc ra đời Luật DSVH đã tạo thành hành lang pháp lý cho công tác quản lý DTLS-VH trong cả nước.

Tỉnh Hải Dương và thành phố Chí Linh cũng ban hành các văn bản quản lý di tích lịch sử - văn hóa trên tinh thần các văn bản của trung ương. Ủy ban nhân dân thành phố Chí Linh đã đặt ra kế hoạch xây dựng *Đề án phát triển du lịch thành phố Chí Linh đến năm 2025, tầm nhìn đến năm 2035* đã nêu cao vai trò của ngành du lịch trong chiến lược phát triển kinh tế của thành phố Chí Linh.

Hệ thống văn bản pháp lý trong lĩnh vực quản lý di sản văn hóa từ trung ương đến địa phương cho thấy Đảng và nhà nước ta rất coi trọng công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hóa.

1.2. Tổng quan di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng

Chí Linh là nơi "tụ sơn hội thủy" linh thiêng, hệ thống di tích, di chỉ dày đặc đã làm cho Chí Linh trở thành một vùng đất lịch sử - văn hóa đặc biệt hấp dẫn, thu hút nhiều bậc hiền tài tìm về và lập nghiệp lớn, song có lẽ người gắn bó sâu lặng với vùng đất Chí Linh là danh nhân Chu Văn An.

Chu Văn An là Người thầy đạo cao đức trọng, bậc Nho thần lỗi lạc, tận trung với nước, tận nghĩa với dân, có công xây móng, đắp nền, khai sáng đạo học quốc gia. Lịch sử tôn vinh thầy là Ngọn Tuệ Đăng bất tử - người được coi như bậc “Vạn thế Sư biểu của Việt Nam. Theo thần tích quê hương Thanh

Liệt, năm 16 tuổi thầy thi đỗ Thái học sinh, dù đỗ đạt cao nhưng thầy không ra làm quan, bởi thầy cho rằng “Đạo học lớn và sâu rộng lắm, làm quan ấy là sung sướng cho bản thân còn dạy người, người học tiến tới, đó mới là lợi ích ở đời”. Danh tiếng thầy Chu Văn An vang vọng khắp nơi, khi thầy ngoài 20 tuổi, vua Trần Minh Tông đã mời thầy về làm Tư nghiệp Quốc Tử Giám và giao trọng trách dạy các thái tử để kế nghiệp ngai vàng. Năm 1357, Thái Thượng Hoàng Trần Minh Tông băng hà, Dụ Tông ham chơi, trể nải việc chính sự, dung túng cho bề tôi lộng hành vi phạm, làm trái phép nước, Thầy Chu Văn An đã nhiều lần khuyên vua sửa trị nhưng vua không nghe, Thầy khẳng khái dâng “*Thất trảm sớ*” xin chém đầu 7 tên gian thần, để giữ yên phép nước. Nhưng Tiếc thay “*Thất trảm sớ*” đã không được nhà vua chấp thuận. Thầy từ quan về núi Phụng Hoàng - Chí Linh ở ải. Vào mùa đông năm 1370 trái tim của người thầy vĩ đại đã ngừng đập tại non thiêng Phụng Hoàng ngày 26 tháng 11, Thầy hưởng thọ 78 tuổi.

Chu Văn An đã mang hết tài năng, trí tuệ và nhiệt huyết để cống hiến cho nền chính trị, văn hóa - giáo dục nước Đại Việt cuối thời Nhà Trần. Chu Văn An là một nhà giáo dục vĩ đại. Quan điểm giáo dục của thầy dựa trên tư tưởng của Đức Khổng Tử là “*Hữu giáo vô loại*”, nghĩa là nền giáo dục phải được đưa tới muôn dân, bằng phương pháp giáo dục là “*học phải đi đôi với hành*”. Chu Văn An còn biên soạn cuốn sách Y học yếu giải được rút ra trong tác phẩm *Thanh Trì Quang Liệt Chu thị di thư* (sách của dòng họ Chu ở làng Quang Liệt, huyện Thanh Trì để lại), “Y học yếu giải” đã chỉ ra một số điểm cốt lõi về y học mà không trình bày theo các pháp đồ y dược thông thường.

Chu Văn An không chỉ là một danh sư trong lịch sử mà ông còn là nhà nghiên cứu y học, một nhà thơ có tâm hồn thơ trong sáng, một nhà chính trị có công lớn trong đào tạo các thái tử để kế nghiệp ngai vàng, góp phần cho sự phát triển hưng thịnh của nước nhà.

Sau khi Thầy Chu Văn An qua đời, tại nơi thầy gắn bó cả cuộc đời và sự nghiệp của mình nhân dân đã lập đền thờ mang tên *Phụng Sơn linh từ*. Trải qua những biến cố thăng trầm của lịch sử đền thờ được trùng tu tôn tạo nhiều lần. Đến thời Hậu Lê đền thờ được xây dựng trên nền ngôi nhà ở ải của Chu Văn An chỉ còn lại một bức tường đổ phía đông, và căn cứ vào giá trị văn hóa các Sử gia đương thời đã xếp di tích vào hàng Chí Linh bát cổ với tên gọi là “*Tiêu ải cổ bích*”. Tại di tích có 4 tấm bia nói về hành trạng của Thầy Chu và quá trình tôn tạo đền vào các năm 1784, 1837, 1841, 1857. Năm 1990, Bảo tàng tỉnh Hải Dương đã tiến hành khai quật khảo cổ học, tìm được hầu hết các di tích vốn có ở núi Phụng Hoàng được xây dựng từ thời Trần, căn cứ vào kết quả khảo cổ học khoa học, Bảo tàng Hải Dương và các ban ngành chức năng đã tiến hành nghiên cứu nhằm khôi phục công trình chính, gồm: Điện Lưu Quang; đền chính “*Phụng Sơn linh từ; khu lăng mộ - nơi an giấc ngàn thu của thầy Chu Văn An*.”

Tại di tích Phụng Hoàng còn lưu giữ được nét đẹp văn hóa gắn với cuộc đời sự nghiệp của danh nhân Chu Văn An. Đặc biệt là 2 kì lễ hội: Lễ hội khai bút đầu xuân ngày mùng 8 tháng Giêng, với ý nghĩa tôn vinh Đạo học, xin anh linh Đức Thánh khai mở trí tuệ, khai sáng đạo học cho hậu thế; Lễ hội Về

nguồn ngày 26 tháng 11 âm lịch, là ngày lễ nhân dịp Giỗ trọng, nhằm ca ngợi và tưởng nhớ đến công huân, đức nghiệp lớn lao của Chu Văn An.

1.2.3. Giá trị của di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng

Với những giá trị về không gian, cảnh quan, môi trường sinh thái đa dạng gắn với các giá trị lịch sử - văn hóa, kiến trúc nghệ thuật, tạo nên các giá trị tâm linh, tinh thần, di tích lịch sử- văn hóa Phượng Hoàng đã trở thành điểm hẹn tâm linh để thực hiện các nhu cầu tín ngưỡng của nhân dân trong nước và quốc tế. Hàng năm khu di tích thu hút hàng chục vạn khách, đây là một thị trường tiềm năng để tạo đà cho du lịch văn hóa tâm linh phát triển, góp phần tăng trưởng kinh tế của địa phương.

1.2.4. Vai trò của công tác quản lý đối với di tích lịch sử- văn hóa Phượng Hoàng

Di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng được nâng tầm từ di tích do cấp xã quản lý lên Ban quản lý di tích của thành phố quản lý. Các hoạt động trong công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng có những bước phát triển rõ nét. Đặc biệt nâng tầm công tác tuyên truyền, quảng bá du lịch văn hóa tâm linh nên lượng du khách trong nước và quốc tế tăng cao. Thúc đẩy tăng nguồn thu tài chính đóng góp cho ngân sách thành phố. Giải quyết công ăn việc làm cho nhiều người dân địa phương nhờ dịch vụ du lịch. Môi trường văn hóa - giáo dục được mở rộng, tạo đà cho thành phố Chí Linh vươn lên tầm cao mới, trở thành một thành phố du lịch trong tương lai.

Tiểu kết

Chương 2

THỰC TRẠNG CÔNG TÁC QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ- VĂN HÓA PHƯỢNG HOÀNG

2.1. Chủ thể và cơ chế phối hợp quản lý

2.1.1. Chủ thể quản lý

Các cơ quan chuyên môn tham gia vào việc quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng là Sở VH TTDL Hải Dương, Phòng VH TT, Ban Quản lý di tích. Trong đó Ban Quản lý di tích Chí Linh thực hiện nhiệm vụ quản lý trực tiếp, Sở VH TT-DL và Phòng VH TT-TT quản lý gián tiếp theo chỉ đạo của Ủy ban nhân dân tỉnh Hải Dương.

Ban quản lý di tích Chí Linh được thành lập theo Quyết định số 4876/ QĐ-UBND, ngày 31/12/2007 của UBND tỉnh Hải Dương. Ban Quản lý di tích Chí Linh trực thuộc Ủy ban nhân dân huyện Chí Linh (nay là thành phố Chí Linh), trực tiếp quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng. Sự ra đời của Ban quản lý di tích Chí Linh nhằm đáp ứng yêu cầu phát triển và nâng tầm quản lý các khu di tích quốc gia trên địa bàn Chí Linh. Cơ cấu tổ chức Ban quản lý di tích Chí Linh gồm: Ban lãnh đạo có 3 cán bộ: Trưởng ban và 2 Phó trưởng ban. Còn lại các cán bộ được phân công về 4 tổ (Ba tổ quản lý trực tiếp quản lý ở 3 khu di tích và một tổ du lịch dịch vụ) phù hợp với chuyên môn. Trình độ chuyên môn của cán bộ được đào tạo cơ bản: 8% trình độ thạc sĩ, 84% trình độ đại học, 8% trình độ cao đẳng. Tại khu di tích đền Chu Văn An có phân công hai tổ thường trực: Tổ Quản lý khu di tích và Tổ du lịch, dịch vụ. Hai tổ hoạt động dưới sự chỉ đạo của Ban lãnh đạo. Tổ Quản lý gồm: 1 tổ trưởng, 2 nhân viên, 1 thủ nhang, 2 bảo vệ, 1 chấp tác. Tổ Du lịch dịch vụ gồm: 1 tổ trưởng, 2 nhân viên.

2.1.2. Cơ chế phối hợp quản lý

2.1.2.1. Các cấp chính quyền

Trong hoạt động quản lý di tích của chính quyền cấp thành phố và Ủy ban nhân phường Văn An có sự phối kết hợp như sau:

* *UBND thành phố Chí Linh*: Chủ tịch UBND thành phố ra Quyết định ban hành quy chế quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hóa, danh lam thắng cảnh trên địa bàn Chí Linh. UBND thành phố phân cấp cho các cơ quan, đơn vị, địa phương trực tiếp quản lý và chịu trách nhiệm bảo vệ, khai thác, phát huy giá trị di tích nhằm: Nâng cao nhận thức, ý thức trách nhiệm của các cấp, các ngành, các tổ chức, cá nhân và toàn xã hội trong việc quản lý, bảo vệ, khai thác và phát huy giá trị của di tích để giáo dục truyền thống văn hóa - lịch sử của dân tộc cho các thế hệ mai sau; Tạo điều kiện thuận lợi cho các địa phương trong việc xây dựng, kiện toàn các ban quản lý di tích và xây dựng các biện pháp cụ thể, phù hợp với tình hình thực tế của địa phương, qua đó làm tốt công tác quản lý, bảo vệ, khai thác và phát

huy giá trị di tích theo Luật Di sản văn hóa, góp phần phát triển kinh tế - xã hội của địa phương; Huy động mọi nguồn lực nhằm đẩy mạnh công tác xã hội hóa trong việc trùng tu, tôn tạo, xây dựng cảnh quan di tích.

* *UBND phường Văn An*: Giữ vai trò là chủ thể cộng đồng trong quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phường Hoàng, phối hợp với UBND thành phố quản lý di tích với các nhiệm vụ: Tuyên truyền, phổ biến những quy định pháp luật về bảo tồn, phát huy giá trị di tích tại địa phương, phát huy vai trò làm chủ của nhân dân trong việc bảo vệ và quản lý di tích.

2.1.2.2. Các lực lượng phối kết hợp

Các lực lượng phối kết hợp tham gia quản lý di tích là các cơ quan, ban ngành được Ủy ban nhân dân thành phố yêu cầu có nhiệm vụ giúp cho UBND thành phố thực hiện tốt công tác quản lý di sản theo đúng Luật Di sản gồm: Đài phát thanh, Trung tâm Văn hóa - Thông tin - Thể thao; Phòng nội vụ; Phòng tài nguyên môi trường; Phòng Tài chính - kế hoạch; Phòng Quản lý đô thị, Ban quản lý các dự án xây dựng cơ bản của thành phố; Phòng Giáo dục và Đào tạo; Công an thành phố, với các chức năng nhiệm vụ khác nhau trong việc phối hợp nâng cao hiệu quả trong công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phường Hoàng.

2.1.2.3. Cộng đồng địa phương

Di tích lịch sử - văn hóa Phường Hoàng tọa lạc ở vị trí giáp ranh giữa phường Cộng Hòa và phường Văn An, lại nằm cách cộng đồng dân cư khá xa, song di tích được bảo tồn và phát triển được như ngày nay là nhờ vào cộng đồng nhân dân. Nhân dân địa phương trực tiếp tham gia vào các hoạt động quản lý tại di tích như: Trong công tác bảo vệ an ninh trật tự; Việc giữ gìn vệ sinh môi trường; Trong các công trình kiến thiết cảnh quan; Phát triển dịch vụ du lịch tại di tích; Thực hiện các nghi lễ tâm linh tại di tích. Có thể thấy rằng, trong công tác quản lý di tích có sự tham gia của các cấp chính quyền, các cơ quan chuyên môn, các lực lượng phối kết hợp cùng các tầng lớp nhân dân đã giúp cho các hoạt động quản lý được thực hiện theo đúng luật, đúng chủ trương chỉ đạo của Đảng và Nhà nước, phát huy được tính cộng đồng trong lưu truyền, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa tâm linh tại di tích lịch sử - văn hóa Phường Hoàng

2.2. Thực trạng hoạt động quản lý di tích

2.2.1. Triển khai và thực thi các văn bản quản lý

Các cơ quan chức năng và Chính quyền địa phương đã tăng cường đẩy mạnh việc tuyên truyền, phổ biến các văn bản pháp quy, chỉ thị của Đảng và Nhà nước về quản lý di sản văn hóa, xây dựng nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang, lễ hội trên hệ thống truyền hình, truyền thanh của thành phố, qua hướng dẫn nghiệp vụ, qua thông tin cổ động trực quan (pa nô áp phích, băng rôn, khẩu hiệu). Bên cạnh đó, còn tuyên truyền phổ biến các văn bản quy phạm pháp luật của Đảng và Nhà nước. Công tác xây

dựng, ban hành các văn bản cụ thể trên lĩnh vực quản lý Di sản văn hóa trên địa bàn tỉnh Hải Dương nói chung và Chí Linh nói riêng cũng được chú trọng trong những năm qua đặc biệt đối với di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng xã Văn An, huyện Chí Linh (nay là phường Văn An, thành phố Chí Linh). Năm 1998, Bộ VH TT (nay là Bộ VH TT-DL) đã căn cứ vào các giá trị văn hóa, lịch sử, kiến trúc công trình đã ra quyết định công nhận di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng là khu di tích lịch sử - văn hóa cấp Quốc gia.

Căn cứ Quyết định số 4876/QĐ-UBND, ngày 31 tháng 12 năm 2007 của UBND tỉnh Hải Dương thì Ban Quản lý di tích Chí Linh trực thuộc UBND huyện Chí Linh đã trực tiếp quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng. Căn cứ biên bản nghiệm thu, bàn giao ngày 02/01/2008 giữa đơn vị thi công là công ty Cổ phần xây dựng Công trình văn hóa (Bộ VH TT- DL) và chủ đầu tư là Bảo tàng tỉnh Hải Dương, ngày 03/01/2008 Bảo tàng tỉnh bàn giao cho Ban quản lý di tích toàn bộ các hạng thuộc di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng gồm công trình Đền chính và hai dãy nhà giải vũ để quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị lịch sử văn hóa.

2.2.2. Công tác bảo tồn, trùng tu, tôn tạo di tích

Căn cứ trên kết quả nghiên cứu, khảo sát, điền dã, phỏng vấn nhân dân địa phương và nghiên cứu các nguồn tài liệu của Ban quản lý di tích Chí Linh cung cấp, đặc biệt căn cứ vào hệ thống văn bia, ta nhận thấy rằng công tác trùng tu, tôn tạo khu di tích đã được thực hiện qua các giai đoạn lịch sử. Cho đến nay các công trình cơ bản đã được hoàn thành.

Từ năm 2015 đến nay, nhờ các nguồn ngân sách xã hội hóa và vốn Nhà nước, các công trình kiến tạo cảnh quan, xây dựng vườn hoa cây cảnh được hoàn thiện có chất lượng về kỹ thuật, đảm bảo về mỹ thuật, kịp tiến độ để phục vụ cho nhu cầu dịch vụ du lịch văn hóa tâm linh tại di tích. Đặc biệt công trình Đền Phượng Hoàng, Lăng mộ Chu Văn An, Điện Lưu Quang đã được trùng tu tôn tạo nhờ vào nguồn vốn đầu tư của Nhà nước cùng sự chung tay đóng góp xây dựng của du khách thập phương, di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng ngày càng khang trang, sạch đẹp và đã trở thành địa chỉ đỏ của giáo giới, học sinh, sinh viên nói riêng, du khách trong và ngoài nước nói chung về tham quan, kính lễ cầu lộc tài, công danh thành đạt.

2.2.3. Quản lý di vật, cổ vật tại di tích

Thực hiện chỉ thị số 05/2002/CT-TTG của Thủ tướng Chính phủ về việc tăng cường các biện pháp quản lý cổ vật trong các di tích lịch sử văn hóa và ngăn chặn đào bới, trục vớt trái phép di chỉ khảo cổ học. Tổ Quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng đã thực hiện các biện pháp quản lý cổ vật, di vật, hiện vật tại di tích bằng việc kiểm kê các hiện vật, di vật, cổ vật theo định kỳ hàng năm để kiểm soát và đánh giá hiện trạng để có biện pháp bảo vệ kịp thời. Các hiện vật tại di tích gồm nhiều hiện vật có giá trị lịch sử, tiêu biểu là 5 tấm bia đặt tại di tích Phượng Hoàng: Bia: “Chu Văn Trinh tiên sinh ần cư xứ”; Bia: Hành trạng (*thân thế và sự nghiệp của Chu Văn An*); Bia: Chu Văn Trinh tiên sinh từ bi (*Bia ghi tại đền*

thờ Chu Văn Trinh); Bia: Chu Văn An từ (*Đền thờ Chu Văn An*); Bia: “Hội chủ trùng tu Kỳ Lân tự bi” (Bia trùng tu chùa Kỳ Lân). Cùng với đó là hệ thống các đồ thờ giá trị tại di tích Phụng Hoàng gồm có gần 70 di vật và các bộ đồ thờ khác nhau về chất liệu, loại hình, đặc điểm và niên đại. Nhìn chung các đồ thờ tại di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng hiện nay đều là đồ thờ mới, duy chỉ có 1 pho tượng thầy Chu Văn An bằng đá được lưu giữ tại Điện Lưu Quang và 1 bát hương đá được thờ trong hậu cung đền chính là cổ vật. Các văn bia được lưu giữ và mô phỏng nguyên trạng. Tất cả các hiện vật có giá trị trên đều được Ban Quản lý di tích Chí Linh chụp ảnh, kiểm kê, đánh số và quản lý rất chặt chẽ, đảm bảo đúng theo quy định của Luật di sản văn hóa hiện hành.

2.2.4. Phát triển nguồn nhân lực

Năm 2007, UBND huyện Chí Linh phối hợp với Sở VH TT tham mưu cho UBND tỉnh Hải Dương, thành lập Ban Quản lý di tích Chí Linh trực tiếp quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng với số lượng cán bộ gồm 8 người (1 Trưởng ban, 1 kế toán, 1 thủ quỹ, 5 cán bộ chuyên môn). Đội ngũ cán bộ Ban quản lý di tích ngày càng phát triển về số lượng và chất lượng chuyên môn. Cán bộ của Ban quản lý di tích đã làm nhiệm vụ trực tiếp thuyết minh, giới thiệu với du khách tại di tích lịch sử- văn hóa Phụng Hoàng. Cùng với 3 cán bộ quản lý có 1 cụ thủ nhang với nhiệm vụ thay hoa, lọc nước trên ban thờ của di tích và 2 cán bộ bảo vệ có nhiệm vụ đảm bảo an ninh trật tự tại khu di tích.

Đến năm 2016, đứng trước các yêu cầu về phát triển du lịch tâm linh, Ban lãnh đạo Ban quản lý di tích nhận thấy cần phải bổ sung thêm nguồn nhân lực để đáp ứng các yêu cầu nhiệm vụ mới của di tích. Đồng thời, lãnh đạo Ban đã tách tổ Quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng ra thành 2 tổ là: Tổ quản lý gồm 3 cán bộ thực hiện các nhiệm vụ quản lý; Tổ du lịch - dịch vụ gồm 3 cán bộ thực hiện chủ yếu là các nhiệm vụ phát triển dịch vụ du lịch. Tại di tích lịch sử- văn hóa Phụng Hoàng, 2 tổ thường trực và hoạt động dưới sự chỉ đạo trực tiếp của Trưởng ban và Phó ban phụ trách. Tinh thần tự học, chủ động nghiên cứu đã cho công tác quản lý di tích vừa thực hiện được các nhiệm vụ được giao, vừa nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ cho cán bộ tại di tích.

2.2.5. Xây dựng cơ sở vật chất kỹ thuật, sản phẩm dịch vụ gắn với phát triển du lịch

Hiện nay di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng là địa chỉ đỏ của ngành giáo dục Việt Nam. Vì vậy yêu cầu đặt ra đối với Ban Quản lý di tích là phải xây dựng một hệ thống cơ sở vật chất, cơ sở hạ tầng để phục vụ phát triển du lịch. Theo Quyết định của UBND thành phố Chí Linh, hệ thống các Ki Ốt dịch vụ được quy hoạch và xây dựng, đưa vào sử dụng năm 2017 với 35 hộ kinh doanh. Đồng thời, Ban quản lý di tích đã lắp đặt hệ thống âm thanh loa máy, hệ thống ánh sáng đáp ứng phục vụ nhu cầu tâm linh của du khách. Các sản phẩm du lịch tại di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng độc đáo và đa dạng, tiêu biểu là “Chữ son đỏ”; “Khước chữ tâm linh”; sách vở bút mang biểu tượng Phụng Sơn linh từ; “Không gian Trường thi xưa”; Trà thảo dược Phụng Hoàng. Các sản phẩm du lịch tại di tích lịch sử - văn hóa Phụng

Hoàng vừa mang ý nghĩa tâm linh cầu lộc học hành, công danh, vừa định hướng cho các thế hệ học trò ý thức nghiêm túc hơn về việc học tập và thi cử.

Bước đầu kết nối với các di tích, danh lam thắng cảnh trong tỉnh, tham mưu với Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch, Ủy ban nhân dân thành phố Chí Linh xây dựng các tuyến điểm tạo thành chuỗi tuyến điểm phát triển các loại hình du lịch tâm linh.

2.2.6. Quản lý tài chính

Nguyên tắc chung về quản lý các nguồn thu, chi tài chính của Ban Quản lý di tích: Thực hiện theo Luật Ngân sách nhà nước; Thực hiện theo quy chế dân chủ, công khai, minh bạch, dưới sự giám của Ủy ban nhân dân thành phố Chí Linh mà đại diện là Phòng Tài chính - Kế hoạch, Ủy ban nhân dân Phường Văn An mà đại diện là Cán bộ Văn hóa, Công an phường Văn An; Quản lý sử dụng các nguồn thu: Để đảm bảo tính công khai, minh bạch, tiết kiệm và hợp lý thì yêu cầu các bộ phận được giao nhiệm vụ chỉ phải dự toán các khoản, trình thủ trưởng cơ quan duyệt, sau đó mới được thực hiện.

Kế hoạch thu và chi của Ban Quản lý di tích Chí Linh trong công tác quản lý tại các khu di tích của Chí Linh trong đó trọng điểm là di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng phải được thực hiện theo chỉ tiêu mà UBND thành phố giao. Việc thu nộp, sử dụng, thanh quyết toán phải thực hiện đúng quy định về quản lý tài chính hiện hành. Phòng tài chính kế hoạch có trách nhiệm kiểm tra giám sát việc thực hiện. Nguồn tài chính của di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng thu được chủ yếu từ nguồn công đức của du khách thập phương và từ nguồn thu dịch vụ. Nguồn tài chính này giao trực tiếp cho Ban Quản lý di tích trực tiếp thu, quản lý và Ban quản lý sẽ có trách nhiệm kiểm toán định kỳ và nộp về Kho bạc Nhà nước theo quy định. Sau đó ngân sách Nhà nước đầu tư trở lại chi cho các hoạt động tổ chức Lễ hội, bảo tồn tu bổ khu di tích theo Luật tài chính, ngân sách.

2.2.7. Công tác bảo vệ di tích, đảm bảo an ninh trật tự, vệ sinh môi trường di tích

Để bảo vệ di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng, Ban Quản lý di tích Chí Linh phối hợp cùng Phòng Tài nguyên và Môi trường và địa chính của Phường tiến hành đo đạc, khoanh vùng bảo vệ cho di tích, trích lục bản đồ các khu vực bảo vệ số 1, số 2, khu vực vành đai. Đánh giá chi tiết hiện trạng của di tích, tạo cơ sở pháp lý để giải quyết các vấn đề lấn chiếm, vi phạm đất đai trong di tích được thuận lợi trong quá trình bảo tồn và phát huy giá trị của di tích Phụng Hoàng.

Hiện nay, bộ phận bảo vệ tại di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng có 2 cán bộ, lực lượng tuy còn mỏng xong nhận thức được tầm quan trọng của công tác bảo vệ di tích, các cán bộ đã đảm bảo thường trực 24/24 và nếu có thay ca chỉ thực hiện vào giờ hành chính khi có cán bộ quản lý trực. Ban đêm đảm bảo 100% quân số trực tại di tích. Đặc biệt trong các dịp lễ lớn hay mùa Lễ hội, công tác đảm bảo an ninh trật tự và an toàn cho khách đến dự lễ hội được giao cho Ban công an thành phố Chí Linh.

Về công tác vệ sinh môi trường thường xuyên tại khu di tích, Ban quản lý di tích bố trí 3 người và phân công công việc theo từng vị trí, đảm bảo vệ sinh sạch đẹp các khu vực trong di tích. Đặc biệt trong

các kỳ Lễ hội, UBND thành phố chỉ đạo các phòng ban tăng cường phối hợp, cử công nhân và phương tiện thu gom và vận chuyển rác kịp thời. Thực hiện việc tuyên truyền thường xuyên trên loa truyền thanh của phường về việc thực hiện nếp sống văn hóa - văn minh, trong đó chú trọng hành vi ứng xử văn hóa, không xả rác thải bừa bãi, trang phục gọn gàng phù hợp khi đến di tích và tham dự lễ hội.

2.2.8. Công tác thanh tra, kiểm tra và thi đua khen thưởng

Thực hiện Luật Di sản văn hóa, Ban Thanh tra Sở VH TT- DL Hải Dương gồm đại diện các đơn vị chức năng thực hiện công tác thanh tra cho thấy rằng: tại di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng thực hiện tốt quy chế quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích lịch sử - văn hóa, danh thắng; công tác văn thư lưu trữ; công tác an ninh trật tự, bảo vệ cổ vật, di vật, hiện vật của di tích và quy chế thu và chi nguồn ngân sách được công khai rõ ràng.

Công tác khen thưởng kỷ luật trong công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa được Ban Quản lý di tích Chí linh thực hiện theo quy chế do UBND thành phố ban hành. Hàng năm, Lãnh đạo ban Quản lý di tích đăng ký thi đua với Ban thi đua khen thưởng của UBND thành phố để khích lệ tinh thần phấn đấu làm việc của cán bộ trong Ban. Đồng thời, những cán bộ sai phạm được chỉ rõ, uốn nắn kịp thời. Bên cạnh đó, Ban Quản lý di tích đã tổ chức, gặp mặt, biểu dương, khen thưởng, vinh danh các tổ chức, cá nhân có thành tích trong bảo vệ, phát huy giá trị di tích theo quy định của Pháp luật

2.3. Đánh giá hiệu quả công tác quản lý

2.3.1. Những kết quả đạt được

Trong công tác quản lý tại khu di tích lịch sử văn hóa Phượng Hoàng đã đạt được các thành tựu cụ thể sau: *Công tác quản lý di tích lịch sử văn hóa Phượng Hoàng* được sắp xếp một cơ cấu tổ chức bộ máy tương đối ổn định. Cơ cấu thành phần phối hợp quản lý được mở rộng, các hoạt động quản lý được nâng tầm, toàn diện; *Triển khai và thực thi các văn bản quản lý đối với di tích lịch sử văn hóa Phượng Hoàng* đã được các chủ thể quản lý quan tâm và triển khai kịp thời các văn bản quản lý của nhà nước về di sản văn hóa; *Công tác bảo tồn, trùng tu tôn tạo di tích*: Đối với các cấp chính quyền địa phương trong công tác quản lý đã xây dựng được kế hoạch, dự án, bảo tồn, trùng tu tôn tạo di tích Phượng Hoàng ở 3 giai đoạn khác nhau và đã mang lại hiệu quả cao; *Về quản lý di vật, cổ vật tại di tích lịch sử văn hóa Phượng Hoàng*: Đã kịp thời thực hiện chỉ thị văn bản của chính phủ về quản lý di vật, cổ vật trong di tích lịch sử văn hóa nên đã nắm được số lượng, chất lượng, các loại hình di vật, cổ vật và đồ thờ trong di tích. Đồng thời tiến hành chụp ảnh và ghi chép vào sổ sách quản lý của di tích; *Về nguồn nhân lực* trong công tác quản lý được các cấp lãnh đạo địa phương quan tâm, đội ngũ cán bộ phát triển cả về số lượng và chất lượng; *Về tài chính*: Hiện nay, Ban Quản lý di tích là đơn vị sự nghiệp loại I, hoàn toàn tự chủ về nguồn

tài chính để duy trì và phát triển các hoạt động quản lý tại các di tích, công tác xã hội hóa xây dựng, phát huy giá trị di tích tại di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng được chú trọng và thực hiện có hiệu quả; *Xây dựng cơ sở vật chất kỹ thuật, sản phẩm du lịch*: Để phát huy giá trị lịch sử, văn hóa tại di tích Phụng Hoàng đến với công chúng và cộng đồng trong và ngoài nước thì Ban Quản lý tổ chức các hoạt động dịch vụ phục vụ nhu cầu du khách khá cao và đa dạng, chủ đạo là những vật phẩm dân lễ đặc trưng của khu di tích gắn liền với đạo học và cuộc đời sự nghiệp của danh nhân Chu Văn An; *Công tác bảo vệ di tích, đảm bảo an ninh trật tự, vệ sinh môi trường* trong thời gian qua đã đạt được kết quả đáng ghi nhận như: Di tích không bị xuống cấp; bảo vệ an toàn không có hiện tượng bị mất cổ vật, di vật, đồ thờ; Tình trạng xâm hại cảnh quan di tích được giải quyết kịp thời; Công tác khoanh vùng khu vực 1, khu vực 2 rất rõ ràng và đã được quản lý một cách nghiêm túc nên không có hiện tượng xâm hại đến di tích; Vệ sinh môi trường luôn đảm bảo phong quang, sạch sẽ, thu gom rác kịp thời, cảnh quan luôn trong lành; *Công tác thanh tra, kiểm tra và thi đua khen thưởng* được thực hiện một cách nghiêm túc nên đã kịp thời ngăn chặn xử lý những trường hợp làm tổn hại đến di tích.

2.3.2. Những hạn chế

Bên cạnh những kết quả đã đạt được, các hoạt động trong công tác quản lý di tích lịch sử- văn hóa Phụng Hoàng còn có những hạn chế cần phải khắc phục như sau: *Việc thực hiện chức trách, nhiệm vụ của các cơ quan chức năng trong phối hợp quản lý phát huy giá trị di tích* như Sở VH-TT-DL, Phòng VH-TT chưa sát sao trong công việc thực hiện các dự án bảo quản, tu bổ di tích, chưa tham mưu được cho UBND thành phố tổ chức kiểm kê, phân loại, phê duyệt, công bố danh mục kiểm kê di tích trên địa bàn thành phố Chi Linh. Trách nhiệm của phường Văn An (địa phương có di tích) được thể hiện trong quản lý phát huy di tích bị mờ nhạt; *Quản lý tài chính*: Quản lý di tích là cơ quan thường trực trong mọi công việc nên lãnh đạo ban phải tìm mọi cách để công tác quản lý phát huy giá trị di tích đạt hiệu quả cao nhất. Trong khi các yếu tố khách quan không được thuận lợi: ví dụ như năm 2020 dịch Covid-19 ảnh hưởng rất lớn đến các hoạt động quản lý của Ban Quản lý di tích, lượng khách về tham quan rất ít, nguồn thu ngân sách giảm 70%. Vì vậy nguồn chi lương cho lực lượng cán bộ và các bộ phận giúp việc rất khó khăn; *Tổ chức bộ máy Ban Quản lý di tích*: Hiện nay cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý di tích tại khu di tích đền thờ Chu Văn An được có làm 2 tổ thường trực (Tổ Quản lý và Tổ du lịch - dịch vụ) với những chức trách và nhiệm vụ cụ thể nhưng không thể tách biệt, luôn phải có sự phối hợp chặt chẽ trong mọi nhiệm vụ nên xảy ra hiện tượng chồng chéo trong công việc; *Trong công tác tuyên truyền*: Ban Quản lý di tích mà trực tiếp là Tổ Du lịch - dịch vụ chưa có được kế hoạch phối hợp xây dựng các kịch bản quảng cáo tuyên truyền định kỳ, đón đầu cho các sự kiện văn hóa quan trọng của di tích trong một năm; *Quảng bá sản phẩm du lịch tại khu di tích* vẫn chưa xây dựng được các kịch bản phim tài liệu để quảng bá thương hiệu cho các sản phẩm du lịch hoặc có làm cũng chỉ giới thiệu hời hợt do một phần không có nguồn kinh phí. Việc kết nối giữa các tuyến điểm du lịch, đặc biệt các điểm du lịch về Đạo học chưa thực hiện được; *Đội*

ngũ cán bộ: Trong công tác quản lý đội ngũ cán bộ thực hiện các nhiệm vụ chuyên môn của Ban chưa đồng đều. Đặc biệt trong đào tạo cán bộ chưa có cán bộ thực hiện được việc giới thiệu thuyết minh bằng ngoại ngữ để đáp ứng cho nhu cầu tham quan của khách nước ngoài tại khu di tích; *Công tác an ninh trật tự, vệ sinh môi trường*: Do lực lượng an ninh mỏng, địa bàn di tích nằm xa khu dân cư, hẻo lánh, sát rừng núi có nhiều lối thoát nên công tác bảo vệ an ninh cũng gặp nhiều khó khăn, đặt biệt vào buổi tối và những kỳ lễ hội đông khách. Ý thức của các hộ kinh doanh và du khách trong việc giữ gìn vệ sinh môi trường còn rất kém nên hiện tượng xả rác bừa bãi tại khu vực kinh doanh dịch vụ nhiều; *Công tác thanh tra, kiểm tra, giám sát* còn mang tính hình thức. UBND thành phố chưa thành lập đoàn thanh tra, kiểm tra định kỳ trong công tác quản lý, tu bổ, tôn tạo phát huy giá trị di tích mà chỉ khi xảy ra các vấn đề vi phạm thì Ban thanh tra thành phố mới vào cuộc. Điều đó chỉ giải quyết các vấn đề tức thời mà không đáp ứng được chiến lược lâu dài.

Tiểu kết

Chương 3

ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ- VĂN HÓA PHƯỢNG HOÀNG

3.1. Định hướng phát triển di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng

3.1.1. Định hướng phát triển kinh tế, văn hóa - xã hội trên địa bàn thành phố Chí Linh

Thực hiện Nghị quyết Đại hội Đảng bộ thành phố Chí Linh lần thứ XXIII. Ban chấp hành Đảng bộ xác định phương hướng phát triển kinh tế, văn hóa - xã hội nhiệm kỳ 2020- 2025 là xây dựng kế hoạch chi tiết, xác định rõ các biện pháp về kinh tế và quản lý Nhà nước để thực hiện chuyển dịch cơ cấu kinh tế, khai thác tối đa tiềm năng, thế mạnh của thành phố, đưa du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn.

Phát triển du lịch ở Chí Linh trên cơ sở khai thác những đặc trưng vốn có về tài nguyên du lịch tự nhiên văn hóa, dựa trên bản sắc văn hóa để hình thành các sản phẩm du lịch đặc thù riêng cho Chí Linh, tạo sức cạnh tranh, hình thành các chuỗi sản phẩm. Trong đó chú trọng để phát triển du lịch tâm linh, kết hợp chặt chẽ du lịch tâm linh và các loại hình du lịch khác. Phát triển du lịch thành phố Chí Linh theo hướng chuyên nghiệp, đẳng cấp coi trọng tới chất lượng, hiệu quả, tăng cường khả năng cạnh tranh dựa trên phát huy các lợi thế khác biệt, riêng có của thành phố.

3.1.2. Định hướng phát triển di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng

Dưới sự chỉ đạo của Ủy ban nhân dân thành phố, Ban Quản lý di tích Chí Linh phối hợp với Sở văn hóa, Thể thao và Du lịch, Liên hiệp các hội khoa học, kỹ thuật, Hội Sử học Hải Dương, Phòng Văn hóa thông tin Chí Linh và các cơ quan nghiên cứu Trung ương tổ chức hội thảo khoa học hoàn thiện đề án: “*Phát triển du lịch thành phố Chí Linh đến năm 2025, tầm nhìn đến năm 2035*” với các định hướng như sau: *Qui hoạch không gian văn hóa tâm linh; Định hướng thị trường khách; Phát triển sản phẩm phục vụ du khách.* Từ đó góp phần bổ sung, hoàn thiện thêm những tư liệu nghiên cứu về di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng. Thu hút trí tuệ, tâm huyết, ý kiến đóng góp của các nhà khoa học, nhà nghiên cứu để tìm ra các định hướng thiết thực trong việc bảo tồn, quảng bá, khai thác, phát huy các giá trị di sản văn hóa trong bối cảnh hiện nay nói chung và sự nghiệp phát triển du lịch địa phương nói riêng.

3.2. Giải pháp quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng

3.2.1. Chú trọng phối hợp quản lý giữa các cơ quan chức năng, các doanh nghiệp

Ban Quản lý di tích Chí Linh xây dựng kế hoạch báo cáo UBND thành phố Chí Linh và xin đề nghị UBND tỉnh Hải Dương ban hành các chính sách về thuế thu nhập doanh nghiệp, áp dụng thuế suất 10% - 15% cho các doanh nghiệp, cá nhân đầu tư vào di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng. Áp dụng chính sách về thuế sử dụng đất, tiền thuê đất và tín dụng đối với các doanh nghiệp để khuyến khích các doanh nghiệp có vốn đầu tư vào du lịch tâm linh, du lịch sinh thái, du lịch sinh thái để phát huy được các giá trị của khu di tích.

UBND thành phố Chí Linh cần thực hiện chính sách phân cấp, giao thêm quyền cho Ban Quản lý di tích Chí Linh có trách nhiệm trong quy tụ sức mạnh tổng hợp địa phương và các tổ chức doanh nghiệp

trong xây dựng cơ chế chính sách trong phát triển du lịch tâm linh. Vì Ban quản lý là cơ quan chủ quản và hiểu được các thế mạnh cần phát huy tại di tích.

Đẩy mạnh vai trò quản lý các cấp, đối với UBND phường Văn An tham gia phối hợp kiểm tra, giám sát các hoạt động du lịch tâm linh trên địa bàn. Khuyến khích phát triển du lịch cộng đồng bằng các hình thức: người dân tham gia trực tiếp vào các hoạt động dịch vụ tại di tích, cho họ thuê Ki ốt và bán hàng theo quy định của Ban quản lý di tích. Nâng cao vai trò của cộng đồng trong thực hiện xã hội hóa việc bảo tồn, tu bổ tôn tạo, phát huy giá trị khu di tích.

3.2.2. Tăng cường đầu tư tài chính

Hàng năm Ban quản lý di tích Chí Linh phải hoạch toán được tất cả các khoản thu - chi trong một năm và dự toán được khả năng tài chính của những năm tiếp theo. Trên cơ sở đó giao chỉ tiêu kế hoạch thu - chi của từng năm đến từng tổ, từng khu di tích và cụ thể tại di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng sẽ giao chỉ tiêu thu công đức và xã hội hóa công đức cho tổ Quản lý và khoán thu các loại hình dịch vụ cho tổ Du lịch - dịch vụ với định mức năm sau phải tăng thu hơn so với năm trước (nếu tình hình khách quan không có biến động do dịch bệnh, thiên tai,...).

Ban Quản lý di tích Chí Linh thực hiện theo Nghị định 43/2006/NĐ-CP về việc quyết định tự chủ, tự chịu trách nhiệm về việc thực hiện nhiệm vụ tổ chức bộ máy, biên chế và tài chính đối với đơn vị sự nghiệp công lập. Ban quản lý di tích cần phải dành riêng một khoản ngân sách cần thiết cho các hoạt động chuyên môn như: nghiên cứu, sưu tầm, bảo quản, trưng bày... các tài liệu, hiện vật về danh nhân Chu Văn An. Thành lập và kêu gọi xã hội hóa một nguồn quỹ cho các hoạt động văn hóa vinh danh Chu Văn An như quỹ “khuyến học Chu Văn An”,...

3.2.3. Phân công chức năng nhiệm vụ các tổ, các bộ phận trong từng tổ

Ban quản lý di tích cần phải có sự phân công, phân nhiệm cần được thực hiện theo quy chế làm việc do UBND thành phố Chí Linh đã ban hành, cụ thể cho từng tổ, tránh sự trùng lặp trong chức năng và nhiệm vụ để công tác của các Tổ quản lý di tích hoàn thành và phát huy được hết chức năng, nhiệm vụ của mình. Ngoài ra, căn cứ vào yêu cầu nhiệm vụ, khối lượng công việc và khả năng tài chính của đơn vị, Trưởng ban quản lý di tích ký thêm hợp đồng lao động theo thời vụ, theo quy định của Bộ Luật lao động, kinh phí chi trả cho số lao động hợp đồng thời vụ do Ban quản lý tự cân đối.

3.2.4. Nâng cao chất lượng công tác bảo tồn, trùng tu tôn tạo di tích

Đây là yếu tố quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy giá trị khu di tích. Ban Quản lý di tích cần đề nghị các cấp chính quyền địa phương, các Sở, ban ngành có liên quan để xây dựng quy hoạch các công trình cần trùng tu tôn tạo, xin cấp phép và xin ngân sách của Nhà nước để thực hiện tôn tạo di tích. Việc đầu tư kinh phí tu bổ không nên dàn trải, không nên để các giai đoạn đầu tư các hạng mục quá xa, dẫn đến hạng mục mới chưa kịp đầu tư thì hạng mục cũ đã xuống cấp. Nên tăng cường công tác xã hội

hóa bằng hiện vật theo kế hoạch tu bổ, tôn tạo. Tăng cường vai trò giám sát của cộng đồng trong việc trùng tu di tích.

3.2.5. Xây dựng và quảng bá sản phẩm du lịch, tăng cường quản lý các hoạt động dịch vụ

Muốn xây dựng và phát triển sản phẩm du lịch tại di tích Phụng Hoàng, Ban quản lý di tích cần phối hợp với Đài truyền hình Tỉnh và Đài phát thanh Chí Linh xây dựng kế hoạch quảng bá cho một năm và kế hoạch quảng bá của từng sự kiện trọng điểm. Ban Quản lý di tích xây dựng trang Website để quảng bá thương hiệu, xây dựng fanpage trên mạng xã hội và cần hướng tới đảm bảo được các yếu tố: có nội dung rõ ràng, chính xác, dễ nghe, dễ hiểu cho du khách trong việc tra cứu tìm hiểu bổ sung trong quá trình tham quan du lịch. Từ đó đáp ứng phát triển đa dạng các sản phẩm du lịch tâm linh một cách hiệu quả.

Áp dụng phương pháp tuyên truyền qua các hoạt động trải nghiệm văn hóa; tổ chức các sự kiện vinh danh Nhà giáo ưu tú, học trò xuất sắc; Đưa các chương trình giáo dục di sản văn hóa gắn với đạo “Học”, gắn với di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng và địa phương vào các bài học lịch sử, văn học ở các trường học. Cần xây dựng các *tour* du lịch tâm linh giữa các di tích theo tín ngưỡng Nho học trong toàn tỉnh và các tỉnh lân cận gắn với di tích lịch sử - văn hóa Phụng Hoàng. Tập trung không gian khu vực bãi xe, đưa mô hình dịch vụ xe điện phục vụ cho nhu cầu di chuyển của du khách từ bãi xe vào khu di tích. Hình thành mô hình du lịch: Tham quan vườn thuốc Nam của thầy Chu Văn An, thưởng thức Trà Phụng Hoàng, tìm hiểu về cách phòng bệnh và nâng cao sức khỏe.

3.2.6. Đào tạo và nâng cao trình độ chuyên môn cho đội ngũ cán bộ tại di tích

Cần lựa chọn, bố trí cán bộ được đào tạo cơ bản, có năng lực, đạo đức, yêu nghề làm công tác quản lý, bảo tồn phát huy giá trị di tích. Tập trung nâng cao chất lượng bồi dưỡng tập huấn nghiệp vụ về bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa cho các tổ quản lý, cán bộ văn hóa các xã, phường. Yêu cầu cán bộ quản lý, thuyết minh viên phải được đào tạo ngoại ngữ đủ đáp ứng nhu cầu của khách quốc tế khi họ muốn tìm hiểu về khu di tích. Đưa hoạt động nghiên cứu khoa học và công nghệ, đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ chuyên môn phục vụ việc bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa là cần thiết và cần được quan tâm hơn trong thời gian tới. Tăng cường giao lưu, học hỏi về lĩnh vực nghiên cứu, ứng dụng khoa học công nghệ trong bảo vệ và phát huy giá trị khu di tích.

Ban quản lý di tích cần xác định đúng hướng trong đào tạo nguồn nhân lực, khơi dậy ý thức tự giác trong tự đào tạo của cán bộ, thể hiện sự tri ân của mình đối với lịch sử, với các bậc tiền bối, danh nhân và cũng là một trọng trách với hậu thế.

3.2.7. Tăng cường công tác bảo vệ môi trường, bảo vệ đảm bảo an ninh, an toàn tại di tích

** Về quản lý bảo vệ môi trường*

Ban quản lý di tích cần phải tăng cường việc phát thanh tuyên truyền trực quan để nâng cao ý thức của du khách khi về tham quan di tích. Có kế hoạch liên kết với công ty môi trường của thành phố để thực hiện thu gom và xử lý rác thải từ các hoạt động dịch vụ tại di tích. Lắp đặt hệ thống các thùng đựng rác dung lượng lớn, đặt ở nơi thuận tiện, đường đi lại, khu vực bãi xe, khu vực hàng quán, khu vực dịch vụ ăn uống. Yêu cầu các hộ kinh doanh ký cam kết giữ gìn vệ sinh môi trường và đóng phí thu gom rác, xử lý rác theo định kỳ hàng tháng. Khi các chủ hộ kinh doanh vi phạm cam kết phải xử lý kịp thời.

** Về quản lý an ninh, trật tự*

Ban quản lý cần bổ sung lực lượng an ninh ở Điện Lưu Quang (Đền Trình). Đặc biệt trong các kỳ lễ hội cần phải yêu cầu lực lượng an ninh được tăng cường cần ý thức phát huy hết tinh thần trách nhiệm trong quá trình thực hiện nhiệm vụ. Trong khuôn viên khu di tích, bộ phận quản lý cần thực hiện liên tục việc phát thanh, tuyên truyền để hướng dẫn du khách tự bảo vệ tài sản và cách phòng tránh bị trộm cắp.

3.2.8. Tăng cường hoạt động thanh tra, kiểm tra và thi đua khen thưởng

** Về hoạt động thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm*

- Thực hiện phân cấp, phân quyền rõ ràng, chỉ rõ nghĩa vụ của các tổ chức, cá nhân trong công tác quản lý, bảo tồn, phát huy các giá trị khu di tích. Mặt khác để các tổ chức, cá nhân nhận thức và thực thi đúng đắn trách nhiệm của mình đối với việc bảo vệ và phát huy di sản văn hóa. Cần phải có sự phối kết hợp trong việc kiểm tra liên ngành giữa thanh tra Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch tỉnh Hải Dương, Phòng Thanh tra thành phố Chí Linh với Ban quản lý di tích, kiểm tra việc chấp hành pháp luật, các văn bản pháp quy, các quy chế quy định trong các hoạt động quản lý, hoạt động du lịch dịch vụ tại di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng phát hiện và xử lý vi phạm kịp thời, không nể nang, hay để người vi phạm trốn tránh trách nhiệm. Đối với UBND phường Văn An cần phối hợp chặt chẽ với Ban quản lý di tích thường xuyên kiểm tra các hoạt động quản lý an ninh trật tự, vệ sinh môi trường, dịch vụ du lịch trên địa bàn phường quản lý.

** Về thi đua khen thưởng*

Đối với cán bộ, nhân viên ban quản lý di tích cần tổ chức các cuộc thi về chuyên môn, nghiệp vụ. Đối với các đơn vị, tập thể, cá nhân có đóng góp trong việc bảo vệ, trùng tu, tôn tạo khu di tích thì Lãnh đạo UBND thành phố Chí Linh và lãnh đạo Ban quản lý di tích cần có thái độ trân trọng và tổ chức gặp mặt, cảm ơn, khen thưởng, vinh danh, ghi nhận đóng góp của họ, để khuyến khích họ tích cực phát huy hơn nữa.

KẾT LUẬN

Chí Linh là một vùng đất sơn thủy hữu tình, có bề dày văn hóa lâu đời. Trong đó di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng nơi có đền thờ Chu Văn An mang đặc trưng văn hóa thời Nhà Trần gắn với cuộc đời sự nghiệp của Vạn thế sư biểu Chu Văn An. Với các giá trị văn hóa lịch sử to lớn, có ý nghĩa giáo dục truyền thống và vai trò quan trọng trong phát triển du lịch tâm linh của thành phố Chí Linh nói riêng và cả nước nói chung.

Nghiên cứu các hoạt động trong công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng, tác giả luận văn thêm một lần nữa khẳng định vị thế, tầm quan trọng của khu di tích trong nền giáo dục Việt Nam và trong nhiệm vụ phát huy di sản văn hóa, thúc đẩy nền kinh tế địa phương. Từ đó có định hướng và các giải pháp tổ chức quản lý, phát huy hiệu quả trong xã hội đương đại và cả trong tương lai.

Luận văn được trình bày với ba nội dung chính:

1. Nghiên cứu những vấn đề lý luận về quản lý di sản văn hóa và tổng quan về di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng

Trên cơ sở các công trình đã công bố, những kết quả nghiên cứu về khu di tích lịch sử - văn hóa, quản lý di tích lịch sử văn hóa, đã được tác giả tổng hợp, phân tích, từ đó làm cơ sở lý thuyết quan trọng cho việc nghiên cứu về công tác quản lý tại di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng. Tác giả đã đánh giá một cách khái quát về những quan điểm, chủ trương đường lối của Đảng và Nhà nước về công tác bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa thông qua việc ban hành các văn bản quy phạm pháp luật từ khi giành được độc lập. Đây là hành lang pháp lý quan trọng trong công tác quản lý di sản văn hóa.

Trên cơ sở lý luận, tác giả đã vận dụng cụ thể vào di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng, cụ thể là: giới thiệu tổng quan về vùng đất Chí Linh với các giá trị lịch sử - văn hóa trên cơ sở đó khái quát lịch sử hình thành và phát triển di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng; nêu bật ý nghĩa và giá trị tâm linh, tinh thần, giáo dục cộng đồng và khai thác giá trị kinh tế du lịch của di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng.

2. Đánh giá thực trạng công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng.

Các cơ quan quản lý khu di tích được phân tích cụ thể thông qua phân tích chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn. Theo mô hình phân cấp quản lý của UBND thành phố Chí Linh thì Ban quản lý di tích Chí Linh trực tiếp quản lý tại khu di tích là một đơn vị chủ quản quan trọng nhất.

Phân tích và làm rõ thực trạng các hoạt động quản lý tại di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng với nội dung như sau: Triển khai và thực thi các văn bản quản lý; Công tác bảo tồn trùng tu tôn tạo di tích; Quản lý di vật cổ vật di tích; Phát triển nguồn nhân lực; Xây dựng cơ sở vật chất, kỹ thuật, sản phẩm du lịch gắn với phát triển du lịch; Quản lý tài chính; Công tác bảo vệ di tích, đảm bảo an ninh trật tự, vệ sinh môi trường di tích; Hoạt động thanh tra, kiểm tra và thi đua khen thưởng.

Từ đó đánh giá vai trò của cộng đồng trong hoạt động bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa khu di tích. Đồng thời khẳng định cộng đồng có vai trò quan trọng trong việc giám sát, phối hợp quản lý và

chính họ là người tham gia sáng tạo và tôn vinh di tích. Trên cơ sở đánh giá các bình diện của hoạt động quản lý khu di tích hiện nay để chỉ ra những thuận lợi, khó khăn và nêu các vấn đề đặt ra trong công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng.

3. Sau khi phân tích các nguyên nhân của những thành tựu và khó khăn trong công tác quản lý khu di tích với những giá trị văn hóa lịch sử gắn với danh nhân Chu Văn An, tác giả đề tài đã đưa ra các định hướng và giải pháp cần được thực hiện đồng bộ dưới sự chỉ đạo của UBND thành phố Chí Linh và trên tinh thần thấm nhuần đường lối của Đảng, phát huy tối ưu các giá trị di sản văn hóa của địa phương, tiến tới phát triển ngành kinh tế mũi nhọn du lịch văn hóa tâm linh, góp phần xây dựng thành phố Chí Linh là thành phố du lịch thông minh.

Hiện nay, công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng đã chỉ ra tiềm năng giá trị văn hóa di tích chưa được phát huy hiệu quả, việc vận dụng các văn bản pháp lý còn ở mức độ. Đặc biệt hơn, tháng 11 năm 2019, Đại hội đồng các quốc gia thành viên UNECO lần thứ 40, ở Pari (Cộng hòa Pháp) đã thông qua nghị quyết tôn vinh các nhân vật văn hóa của các quốc gia, trong đó có danh nhân Chu Văn An - người được coi như bậc Vạn thế sư biểu của Việt Nam. Vì vậy công tác quản lý phát huy giá trị di tích thờ danh nhân Chu Văn An là nội dung rất quan trọng trong phát triển và hội nhập văn hóa. Do đó, kết quả nghiên cứu về đề tài “*Quản lý di tích lịch sử - văn hóa Phượng Hoàng, thành phố Chí Linh, tỉnh Hải Dương*” là đáp ứng được các yêu cầu khách quan và mong rằng có thể đóng góp thêm một cơ sở thực tiễn trong công tác quản lý di sản văn hóa của địa phương Hải Dương nói riêng và các di tích có đền thờ hoặc phối thờ danh nhân Chu Văn An nói chung.

